

Walter Eucken – en arkitekt för Tysklands efterkrigsekonomi

Av Carl Johan Ljungberg

EFTER 1945 låg Tysklands ekonomi i spillror. Ofta brukar den ekonomiska återhämtningen förklaras med den amerikanska Marshall-hjälpen samt med en ny marknadshushållning. I efterhand ter sig valutareformen 1948 och de nya ekonomiska regelverken utslagsgivande.

De bäst kända insatserna gjordes tveklöst av Ludwig Erhard. Som akademisk ekonom och en tid efter 1945 bajersk ekonomiminister, rådgivare till de allierade och därefter Förbundsrepublikens förste ekonomiminister drev Erhard envist ”tvångsekonomin” avskaffande.

Utan idéer från nytänkande ekonomer hade dock Erhard haft svårt att så snabbt nå resultat. Den krets inom den så kallade Freiburgskolan som med den liberale ekonomiprofessorn Walter Eucken i spetsen aktivt arbetade för marknadsekonomin renässans kom att förse Erhard med vital intellektuell ammunition.

För den som vill möta den spännande historien har Lüder Gerken (red.) i samarbete med Wendula von Klinckowstroem utgivit en skrift kallad *Walter Eucken und sein Werk. Rückblick auf den Vordenker der sozialen Marktwirtschaft*.

Eucken var född 1891 i en forskarfamilj i Jena. Hans far, Rudolf Eucken, var en av de första som fick motta Nobelpriset i litteratur, medan modern var starkt konstnärligt lagd. Eucken själv kom först att lockas av historieämnet. Han fördes snart in på nationalekonomin där han tyckte sig se vitala uppgifter. Bland annat visade den dåvarande tyska ekonomiska teoribildningen svagheter. En

klyfta började skilja teori och verklighet åt, i en ekonomi som snabbt förändrades. Tyska nationalekonomer hämmades vid tiden för det första världskriget svårt av arvet från den historiska skolan – med dess låga precision, bundenhet vid de konkreta förloppen och motsvarande ovilja att abstrahera och generalisera. Eucken fann att tongivande forskare stod handfallna inför ekonomiska nyckelfenomen och förordade varianter av planhushållning, vilket satte spår också i den ekonomiska politiken.

I verk som *Kritische Betrachtungen zum deutschen Geldproblem* (1923), *Kapitaltheoretische Untersuchungen* (1934) och *Die Grundlagen der Nationalökonomie* (1940/1989) banade Eucken väg för en dynamisk ekonomisk syn, skild från dåtida tyska skolbildningar.

Euckens olust inför såväl *laissez-faire*-idén som interventionspolitiken kan anas bakom hans analyser av penning- och konkurrens teorin. Han utvecklade ett liberalt ekonomiskt tänkande, men utan att bli neoklassiskt schematisk. Ofta framhävde Eucken hur marknadens tävlan inte i första hand sker för att ”skada” eller ”hindra” medtävlare. Den bör mera ses som en prestations- eller leveranstävlan.

Eucken ägnade sig åt ekonomins politiska och sociala ramverk, vad som i Freiburgskretsen kom att kallas ”soziale Marktwirtschaft” resp ”Ordoliberalismus”. Han sökte förena äldre naturrättsteori om människans frihet under ansvar med nyare, ekonomiskt-liberala rön. Eucken framhöll bland annat hur i Tyskland före 1914 i princip en *laissez-faire*-politik

hade rätt. Under mellankrigstidens kriser bedrev den tyska staten en rad interventions-experiment, först med socialistiska, därpå med nationalsozialistiska förtecken. Enligt Eucken hade denna politik (även före nazismen) olyckliga följder. Politiken stärkte skenbart statsmakten, men försvagade den i sak, utan ökad trygghet för medborgarna. Eucken ville noga granska dessa negativa erfarenheter, för att möjliggöra en mer frihetlig politik. Ekonomin borde få trygghetsramar, men incitamenten för en fri tävlan fick inte sättas ur spel.

Eucken förkastade även idén om kollektiva (korporativa) uppgörelser om löner och arbetsvillkor. Han ansåg organ som monopoliserar arbetsgivar- och arbetstagarintressena vara skadliga. Liksom Wien-skolan betraktade han prismekanismen som en helt överlägsen informationsbärare också för arbetsmarknadens del.

Eucken satte individuell frihet högt. Han undvek dock att tänka partipolitiskt. Samtidigt insåg han, mot bakgrund av diktaturen och av Weimar-årens partisplittring, att det var nödvändigt att finna politiskt enande formler. Det gällde även det förslag som Freiburg-forskarna gav Ludwig Erhard, och vars huvudprinciper snart vann gehör hos alla partier.

Det var förstås ovärderligt att idén om en fri marknad, och om viss social minitygghet kunde antas av samtliga parter. Detta dämpade konflikter och gjorde inte minst den ”modernisering” av den tyska socialdemokratins möjliga varigenom partiet övergav sina förstatligandekrav.

Carl Johan Ljungberg (cjl@brevet.nu) är fil dr i statskunskap och författare

BOKFAKTA

Författare: Lüder Gerken (red)

Titel: *Walter Eucken und sein Werk*

Förlag: J C B Mohr Paul Siebeck, 2000